

9

HISTORIJA

Udžbenik za deveti razred
devetogodišnje osnovne škole

Izet Šabotić
Mirza Čehajić

Izdavači

NAM Tuzla | *Vrijeme* Zenica

Za izdavače

Sevlid Hurtić

Glavni urednik

Muamer Spahić

Urednica

Fatima Zimić

Recenzenti

Nikola Čiča

Arna Daguda-Torlaković

Mumin Karić

Midhat Spahić

Adnan Velagić

Lektura i korektura

Fatima Zimić

Naslovna strana

Kenan Zekić

Dizajn i DTP

Fatima Zimić

Štampa

Suton, Široki Brijeg

Rješenjem Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke broj 06-38-8-5211-6/12
od 27. 8. 2012. godine ovaj je udžbenik odobren za upotrebu u osnovnim školama.

ISBN 978-9958-18-049-1

RATNI I POSTRATNI PERIOD U BOSNI I HERCEGOVINI (1992–2000)

Nakon što su u ljeto 1991. godine intenzivirani ratni sukobi u Hrvatskoj, tok događaja nagovijestio je da bi se rat mogao desiti i u Bosni i Hercegovini. U Bosnu i Hercegovinu upućivane su i razmještane jake snage JNA. One su još u jesen

1991. godine, radi osvajanja Dubrovnika, napale selo Ravno u istočnoj Hercegovini naseljeno Hrvatima. Bio je to uvod u sukobe mnogo širih razmjera na tlu Bosne i Hercegovine koji su započeli početkom aprila 1992. godine.

PRIPREME ZA RAT

Tokom 1991. godine, dok je trajao rat u Hrvatskoj, jedinice JNA, paravojne formacije iz Srbije i Crne Gore i snage odane Srpskoj demokratskoj stranci vršile su tihi okupaciju dijela Bosne i Hercegovine. Sve veći broj incidenata natjerao je republičko vođstvo u Sarajevu da u jesen 1991. provede mobilizaciju rezervnog sastava policije – jedinog oružanog sastava zadržanog pod kontrolom republičkih vlasti. Istovremeno je i JNA počela provoditi mobilizaciju, ali su se na njene pozive odazivali uglavnom Srbi, dok su Bošnjaci i Hrvati po preporuci Predsjedništva takve pozive odbijali.

U međuvremenu, Vijeće sigurnosti UN-a 25. septembra 1991. godine izglasalo je međunarodni **embargo** na uvoz oružja zemljama SFRJ. Tom je odlukom u stvarnosti jedino Bosni i Hercegovini uskraćeno pravo na samoodbranu, jer su sve ostale jugoslavenske republike vršile ilegalnu dopremu oružja preko granica s nejugoslavenskim zemljama.

POČETAK RATNIH OPERACIJA

Nakon višemjesečnih incidenata i međunarodnih sukoba koji su se odvijali širom Bosne i Hercegovine, 1. aprila 1992. godine paravojne formacije iz Srbije tzv. "Arkanovci" zauzeli su grad Bijeljina. Pet dana kasnije, tj. 6. aprila 1992, Bosna i Hercegovina postala je **međunarodno priznata** država. Istoga dana jedinice JNA u saradnji sa snagama odanim Srpskoj demokratskoj stranci Radovana Karadžića (rezervisti JNA, Arkanovci, Šešeljevci, Beli Orlovi i dr.)

© Pokušaj opisati kako je autor ove karikature vidio poziciju UN-a u Bosni i Hercegovini?

embargo – zabrana, obustava

izvršile su napad na glavni grad – Sarajevo. Time je započela agresija na međunarodno priznatu državu Bosnu i Hercegovinu.

Republičko predsjedništvo je 8. aprila 1992. formiralo prvu državnu vojnu formaciju pod imenom Teritorijalna odbrana. Ona je predstavljala preteču kasnije Armije Republike Bosne i Hercegovine (AR BiH) u čiji su sastav, osim Teritorijalne odbrane, ušle i jedinice Patriotske lige, Zelenih beretki, Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) Bosne i Hercegovine i raznih drugih dobrovoljačkih formacija koje su stale u odbranu Bosne i Hercegovine. Istovremeno s formiranjem Teritorijalne odbrane hrvatsko političko vodstvo u Bosni i Hercegovini, predvođeno HDZ-om formiralo je Hrvatsko vijeće obrane (HVO). Ono je kontroliralo najveći broj općina s hrvatskom većinom koje su se 28. augusta 1993. godine konstituirale u Hrvatsku Republiku Herceg-Bosnu.

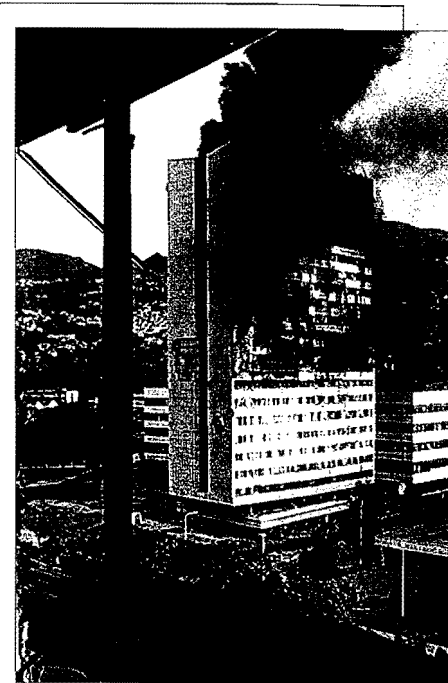

Alija Izetbegović
(1925–2003)

Alija Izetbegović bio je prvi predsjednik Predsjedništva samostalne Bosne i Hercegovine.

Nesrpsko stanovništvo koje nije pobjeglo na vrijeme ili koje nije imalo novca da kupi slobodu najčešće je završavalo u koncentracijskim logorima. Među njima su se po okrutnosti prema zatvorenicima izdvajali logori u Omarskoj, Trnopolju, Keratermu i Manjači. Logori za Bošnjake formirani su i tokom sukoba između ARBiH i HVO-a, kao što su Heliudrom kod Mostara i Dretelj kod Čapljine.

- ☉ Kakva osjećanja u tebi izaziva ova fotografija? Zašto se ovi ljudi nalaze iza bodljikave žice? Zašto su neuhranjeni? Šta to znači? Postoji li ikakvo opravdanje za ovakav tretman zatvorenika?

Zgrada skupštine Bosne i Hercegovine u plamenu početkom aprila 1992. godine

- ☉ Šta misliš zašto je ova zgrada jedna od prvih u Sarajevu koju su napadači zapalili artiljerijom?

etničko čišćenje – sistematsko protjerivanje ili ubijanje civilnog stanovništva na određenom području zbog njegove vjerske ili etničke pripadnosti

Slika logoraša u koncentracijskom logoru u Trnopolju kod Prijedora

Historijska čitanka...

Veljko Kadrijević, general armije JNA i jugoslavenski savezni sekretar za odbranu od 1988. do 1992. godine, kada govori o ratu u Bosni i Hercegovini, kaže: "Komande i jedinice JNA činile su kičmu Vojske Republike Srpske s kompletnim naoružanjem i opremom. Ta vojska je, uz puni oslonac zaštitila srpski narod i stvorila

vojničke pretpostavke za adekvatna politička rešenja koja će odgovarati njegovim nacionalnim interesima i ciljevima, razume se, u meri koju to sadašnje međunarodne okolnosti dozvoljavaju."

Veljko Kadrijević, *Moje viđenje raspada: Vojska bez države*, Beograd, 1993.

- ⊙ O čemu svjedoči Veljko Kadrijević? Razmisli šta Kadrijević misli kada kaže: "...u meri koju to sadašnje međunarodne okolnosti dozvoljavaju"?

VAŠINGTONSKI SPORAZUM

Nakon početnog savezništva, u jesen 1992. godine izbili su sukobi između Armije Republike Bosne i Hercegovine i Hrvatskog vijeća obrane. Ti sukobi, vođeni na području Hercegovine i srednje Bosne svoju kulminaciju doživjeli su tokom 1993. da bi u februaru naredne godine gotovo utihnuli. Posredovanjem vlade SAD-a u Vašingtonu (Washington) 18. marta 1994. godine **potpisan je sporazum** između predstavnika Vlade Bosne i Hercegovine i samoproglašene Hrvatske Republike Herceg Bosne o uspostavi Federacije Bosne i Hercegovine koja je podijeljena na kantone. Nakon ovog sporazuma, kojim su okončani sukobi između ARBiH i HVO-a, svi naponi međunarodne zajednice bili su usmjereni na iznalaženje rješenja s bosanskim Srbima.

Mostar bez Starog mosta koji je srušen 9. novembra 1993. godine

INTERVENCIJA MEĐUNARODNE ZAJEDNICE I DEJTONSKI MIROVNI SPORAZUM

Tokom cijelog perioda rata bosanskohercegovačke vlasti zahtijevale su vojnu intervenciju međunarodne zajednice. Umjesto toga, u Bosnu i Hercegovinu upućen je UNPROFOR, kao neutralna jedinica UN-a, koji je imao zadatak da osigurava dostavu humanitarne pomoći bez prava upotrebe sile niti miješanja u ratne operacije bilo koje strane. Jedna od najkontraverznijih odluka UN-a bila je osnivanje tzv. "zaštićenih zona" Bihaća, Žepe, Srebrenice, Sarajeva, Tuzle i Goražda. Koliko su te zone stvarno bile sigurne pokazali su događaji iz 1995. godine. Sarajevo je mjesecima bilo izloženo stalnom granatiranju, a u Tuzli su od granate ispaljene sa srpskih položaja

humanitarna pomoć – pomoć ugroženima u osnovnim životnim potrebama

25. maja poginuli 71 građanin i građanka. U julu 1995. srpske snage, Vojska RS-a i MUP RS-a, pod komandom Ratka Mladića osvojile su "zaštićene zone" Žepu i Srebrenicu i tom prilikom pobili više od osam hiljada Bošnjaka. Time je počinjen najveći **genocid** u Evropi nakon Drugog svjetskog rata, što je potvrdio i Međunarodni sud pravde u Hagu 2007. godine.

☉ Šta vidiš na ovoj fotografiji? Zašto su na njoj žene, starci i nejač? Ko su ljudi s plavim šljemovima u pozadini?

Stanovništvo Srebrenice nakon njenog pada 11. jula 1995. na putu prema teritoriji pod kontrolom Armije Republike Bosne i Hercegovine

Nadgrobnni spomenici (nišani) ubijenih Bošnjaka Srebrenice u Memorijalnom kompleksu Potočari

Historijska čitanka...

Bivši američki predsjednik Bil Clinton (Bill Clinton), govoreći na ceremoniji otvaranja memorijalnog kompleksa posvećenog žrtvama genocida što su ga u julu 1995. godine počinile snage bosanskih Srba u Srebrenici, kazao je:

“Prije intervencije NATO snaga mnogi su govorili kako to neće uspjeti jer je nasilje način života na ovim prostorima već stotinama godina. I sa historijskog i s moralnog stajališta takvi su bili u krivu.”

“Zajednički život, odrednica je Bošnjaka, Srba i Hrvata u Bosni i Hercegovini i on predstavlja

njihovu budućnost. Stoga je njihova zajednička zadaća uspostaviti trajan i pravedan mir, prevladati strahove i nepovjerenje a počast mrtvima odati tako što će se njihovoj djeci osigurati miran i siguran život.”

“Pripadnost jednoj vjeri ili naciji nije ni razlog ni izgovor za mržnju i nasilje prema drugome i drugačijem.”

“Pamtimo ovaj strašan zločin, jer se ne usuđujemo zaboraviti ga, jer moramo odati počast nevinnim životima, od kojih su mnogi bili djeca.”

<http://www.index.hr/vijesti/clanak/clinton-poziva-na-jacanje-mira-i-suzivota-u-bih/160020.aspx>

☉ Prokomentiraj navedene izjave i obrazloži da li se slažeš s njima ili ne?

Alija Izetbegović (Bosna i Hercegovina), Franjo Tuđman (Hrvatska) i Slobodan Milošević (Srbija) nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma

☉ Obrati pažnju na njihova lica. Ko je zadovoljan ovim sporazumom, a ko nije? Zašto? Uporedi ovu fotografiju s fotografijom Dragiša Cvetkovića i Vladka Mačeka na 144. strani. Šta primjećuješ?

distrikt – područje, okrug
procesuirati – podvrći sudskom procesu

Sve to navelo je zapadne sile da početkom septembra 1995. pokrenu zračne udare na srpske položaje. U međuvremenu ARBiH i HVO u zajedničkim akcijama osvojile su oko 5.000 km² teritorije Bosne i Hercegovine približivši se Banjoj Luci. Srpsko stanovništvo počelo je u panici bježati u Srbiju, nakon čega je, opet pod međunarodnim pritiskom, 12. oktobra 1995. potpisano primirje.

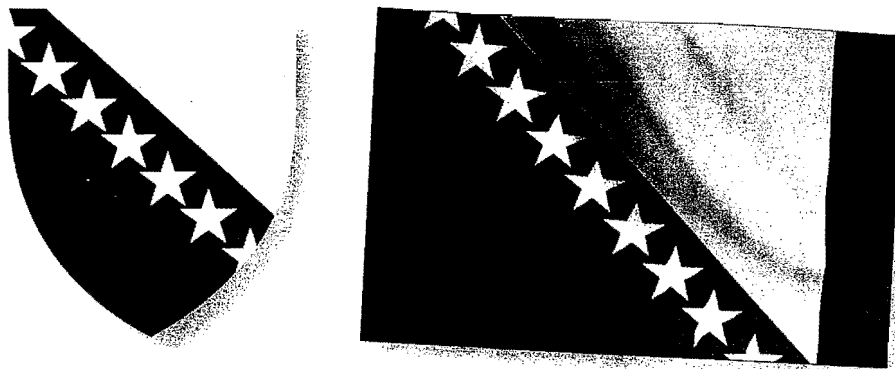
Uslijedili su pregovori zaraćenih strana u **Dejtonu** (Dayton) u SAD-u, gdje je 21. novembra 1995. postignut Mirovni sporazum kojim je okončan rat u Bosni i Hercegovini. Prema tom sporazumu Bosna i Hercegovina sastoji se od dva entiteta – Federacije Bosne i Hercegovine (51% teritorije) i Republike Srpske (49% teritorije), te tri ravnopravna naroda: Bošnjaka, Hrvata i Srba. Mirovni sporazum za Bosnu i Hercegovinu svečano je potpisan u Parizu 14. decembra 1995. godine.

POSTRATNI PERIOD U BOSNI I HERCEGOVINI

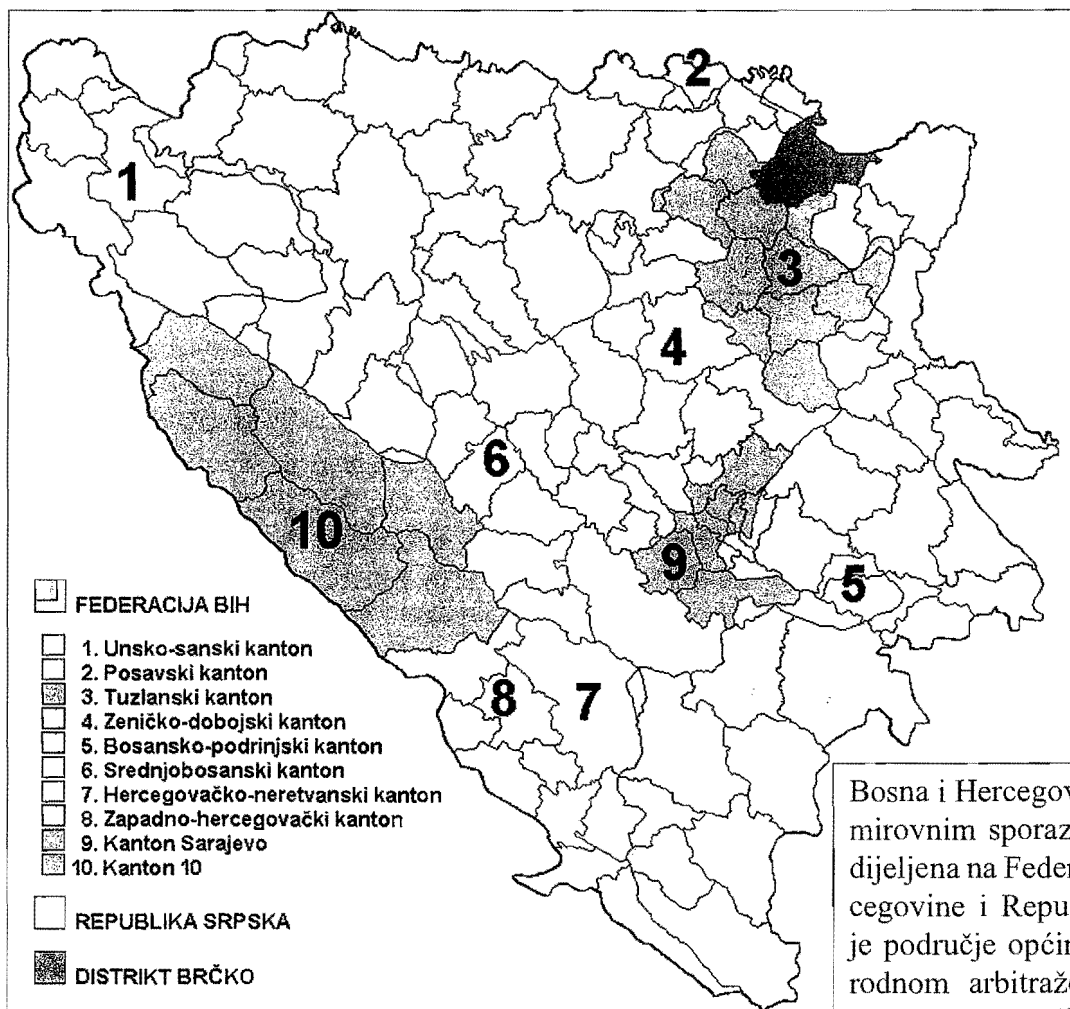
Period nakon rata u Bosni i Hercegovini obilježen je obnovom porušenog, pokretanjem industrijske proizvodnje te povratkom izbjeglih i raseljenih lica na svoja prijeratna ognjišta. Brojne donacije iz različitih zemalja ubrzale su ove procese, ali oni zbog brojnih problema još nisu privedeni kraju. Jedna od važnih obaveza dejtonske Bosne i Hercegovine jeste i saradnja s Međunarodnim sudom za ratne zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji. Sjedište ovog suda je u Hagu (Holandija), zbog čega se naziva i Haški tribunal. Njegov je cilj da procesuiraju sve optužene za ratne zločine, što za postratno bosanskohercegovačko društvo predstavlja važan korak u procesu izgradnje povjerenja, suživota i oprosta.

U Bosni i Hercegovini neposredno nakon rata učinjen je značajan napredak na jačanju i razvoju državnih institucija te na uspostavi modernog višenacionalnog demokratskog društva. Na samom početku tog puta 1996. godine uspostavljen je Ured visokog predstavnika (OHR) koji je prema Dejtonskom mirovnom sporazumu zadužen za njegovo provođenje. Mir u zemlji čuvalo je 60 hiljada pripadnika međunarodnih mirovnih snaga (IFOR), predvođenih NATO savezom.

Svoju podršku mirovnom procesu dao je i papa Ivan Pavao II koji je posjetio Sarajevo 1997. godine. Naredne, 1998. godine Bosna i Hercegovina dobila je novu zajedničku valutu – konvertibilnu marku – koja je zamijenila dotadašnju monetarnu različitost. Odlukom visokog predstavnika Bosna i Hercegovina dobila je zastavu i grb, zajedničke simbole svih njenih naroda. Oblast Brčkog, koje je bilo predmet spora i međunarodne arbitraže, proglašena je 1999. godine distriktom, tako da se država Bosna i Hercegovina danas sastoji od dvaju entiteta i Distrikta Brčko.

Grb i zastava Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina je Dejtonskim mirovnim sporazumom (1995) podijeljena na Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku, dok je područje općine Brčko međunarodnom arbitražom 1999. godine proglašeno distriktom.

Ponovi, razmisli, odgovori!

1. Kako se odvijalo formiranje oružanih snaga na prostoru Bosne i Hercegovine.
2. Šta je dogovoreno Vašingtonskim sporazumom.
3. Opiši sudbinu Žepe i Srebrenice 1995. godine.
4. Kako je završen rat u Bosni i Hercegovini?
5. Nabroji promjene u Bosni i Hercegovini nastale nakon 1995. godine.

